

SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA KORPORATIV TAYYORLASH

Raxmonova Manzura Shokirovna

Qo'qon davlat universiteti mustaqil izlanuvchi,
Pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada sinergetik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tarbiyaviy faoliyatga korporativ tayyorlash samaradorligini oshirishning tajribaviy natijalari va istiqbolli yo'nalishlari ochib berilgan. Qo'qon davlat universitetida o'tkazilgan eksperimental tadqiqot natijalari tahlil qilinib, tajriba va nazorat guruhlarining qiyosiy ko'rsatkichlari keltirilgan, ushbu modelni keng joriy etishning amaliy yo'llari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: korporativ tayyorlash, sinergetik yondashuv, samaradorlik, eksperimental tadqiqot, tajriba guruhi, tarbiyaviy faoliyat, kasbiy kompetentlik, raqamli platforma, pedagogik tarmoq, istiqbolli yo'nalishlar.

Аннотация: В данной статье раскрыты экспериментальные результаты и перспективные направления повышения эффективности корпоративной подготовки будущих учителей к воспитательной деятельности на основе синергетического подхода. Проанализированы результаты экспериментального исследования, проведённого в Кокандском государственном университете, приведены сравнительные показатели экспериментальной и контрольной групп, обоснованы практические пути широкого внедрения данной модели.

Ключевые слова: корпоративная подготовка, синергетический подход, эффективность, экспериментальное исследование, экспериментальная группа, воспитательная деятельность, профессиональная компетентность, цифровая платформа, педагогическая сеть, перспективные направления.

Abstract: This article reveals the experimental results and prospective directions for improving the effectiveness of corporate training of future teachers for educational activities based on the synergetic approach. The results of the experimental study conducted at Kokand State University are analyzed, comparative indicators of experimental and control groups are presented, and practical ways for wide implementation of this model are substantiated.

Keywords: corporate training, synergetic approach, effectiveness, experimental research, experimental group, educational activity, professional competence, digital platform, pedagogical network, prospective directions.

Pedagogik ta'limda islohotlarning haqiqiy samarasi faqat nazariy kontseptsiyalar darajasida emas, balki amaliyotda sinab ko'rilgan, o'lchangan va tasdiqlangan natijalar orqali baholanadi. Sinergetik yondashuv asosida korporativ tayyorlash modelini loyihalash va nazariy asoslash muhim bo'lsa-da, uning haqiqiy qiymati eksperimental tekshiruvdan o'tganida va amaliy natija berganida ma'lum bo'ladi. Ushbu maqolada

Qo'qon davlat universitetida amalga oshirilgan eksperimental tadqiqotning borishi, olingan natijalar va keyingi istiqbolli yo'nalishlar batafsil bayon etiladi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, O'zbekiston pedagogik ta'limi tizimida hozirda korporativ tayyorlash mexanizmlari yetarlicha institutlashtirilmagan: o'qituvchilarning kasbiy hamjamiyatlari rasmiy tuzilma sifatida mavjud bo'lsa-da, ular sinergetik tamoyillar asosida maqsadli boshqarilmaydi. Maktablarda ishlayotgan yangi o'qituvchilarning 43 foizi birinchi ikki yil ichida sezilarli kasbiy qiyinchiliklarga duch kelishi (O'zbekiston ta'lim vazirligining 2022-yil monitoring ma'lumotlari) esa tayyorgarlik tizimini takomillashtirish zarurligini yaqqol ko'rsatadi.

Tadqiqot 2022-2024 yillar davomida Qo'qon davlat universitetining Pedagogika yo'nalishi talabalar o'rtasida o'tkazildi. Ishtirokchilar soni: tajriba guruhi (TG) — 42 talaba, nazorat guruhi (NG) — 40 talaba. Guruhlar bir xil demografik ko'rsatkichlar (jins, yosh, oldingi o'zlashtirish darajasi) bo'yicha tenglashtirildi va tenglashtirish statistik jihatdan tekshirildi ($p > 0,05$). Tadqiqot oldindan sinov (pretest) — ta'sir — keyingi sinov (posttest) sxemasi bo'yicha qurildi.

Tajriba guruhi an'anaviy o'quv reja bilan bir qatorda sinergetik tamoyillarga asoslangan korporativ tayyorgarlik modulini o'zlashtirdi. Modul quyidagi elementlarni o'z ichiga oldi: (1) haftalik Kasbiy o'quvchi hamjamiyat (PLC) sessiyalari — 80 daqiqa, 32 sessiya; (2) mentor-tizimi — har bir talabaga malakali maktab o'qituvchisi-mentor biriktirildi; (3) Lesson Study formati bo'yicha birgalikda dars va tarbiyaviy tadbirlarni loyihalash, o'tkazish va tahlil qilish; (4) raqamli refleksiya platformasi — onlayn kundalik, o'zaro baholash va progress monitoring. Nazorat guruhi faqat standart dars va amaliyot formatida ta'lim oldi.

Natijalar uchta asosiy instrument orqali o'lchandi: (1) tarbiyaviy faoliyatga kasbiy tayyorgarlik diagnostik testi (Mitina, 2004 metodikasi asosida moslashtirilgan, ishonchlilik koeffitsienti $\alpha = 0,84$); (2) kuzatuvchi baholash protokoli — real amaliyot sharoitida ekspert tomonidan to'ldirildi; (3) o'z-o'zini baholash anketi — talabaning sub'ektiv tayyorgarlik hissini o'lchadi. Barcha ma'lumotlar IBM SPSS Statistics 26 dasturida qayta ishlandi, ahamiyatlilik darajasi $p < 0,05$ sifatida belgilandi.

Sifatli tahlil — talabalarning refleksiv kundaliklari va focus-guruh intervyulari — miqdoriy natijalarni boyitdi. Tajriba guruhi talabalari bir ovozdan ta'kidladilarki, PLC sessiyalari ularga «yolg'iz fikrlaganda ko'rinmaydigan narsalarni ko'rishga» yordam berdi, mentor bilan ishlash esa «darslikdagi bilimni tirik odamga aylantirdi». Bu iboralar sinergetikadagi «emergentlik» — tizimda alohida komponentlarda mavjud bo'lmagan yangi sifatning paydo bo'lishi — hodisasini aniq namoyon etadi.

Tajriba jarayonida bir qator tizimli qiyinchiliklar ham aniqlandi. Birinchi qiyinchilik — vaqt resursi muammosi. PLC sessiyalari va Lesson Study formatlari qo'shimcha vaqt talab qildi, bu esa talabalarning asosiy o'quv yuklamasi bilan ziddiyat tug'dirdi. Yechim sifatida o'quv rejasini qayta tuzish va korporativ tayyorlash elementlarini majburiy fanlar soatlariga integratsiyalash tavsiya etiladi — bu yo'l tajribada ham qisman qo'llanildi va samarali bo'ldi.

Ikkinchi qiyinchilik — mentor kadrlarining yetarli emasligi. Barcha talabalarga sifatli mentor ta'minlash uchun maktablardagi tajribali o'qituvchilar salohiyatidan to'liq foydalanilmagan. Bu muammoni hal etish uchun universitetning amaliyot bazasi maktablar bilan rasmiy shartnoma tuzish, mentor-o'qituvchilarga kredit soatlar yoki

moddiy rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etish tavsiya etiladi. Finlyandiya va Singapur tajribasi ko'rsatadiki, mentorlik instituti qonuniy va moliyaviy jihatdan mustahkamlangandagina uzoq muddatli samaradorlikka erishiladi.

Uchinchi qiyinchilik — o'qituvchilar tomonidagi an'anaviy fikrlash to'siqlari. Ba'zi professor-o'qituvchilar korporativ format va PLC sessiyalarini «qo'shimcha yuk» sifatida qabul qildi. Ushbu muammoni yechish uchun o'qituvchilar uchun ham sinergetik yondashuv asosida maxsus professional rivojlanish dasturlari ishlab chiqilishi va yangi formatlarning afzalliklarini ko'rsatib beruvchi oshkoralik muhiti yaratilishi zarur.

Ikkinchi yo'nalish — viloyat va respublika darajasida pedagogik hamjamiyatlararo sinergetik tarmoqlarni shakllantirish. Bir universitetdagi korporativ tajriba tarmoq orqali boshqa muassasalarga ham «yuqishi» mumkin — bu diffuziya jarayoni sinergetikaning «tarqaluvchi to'lqin» modeliga to'liq mos keladi. Farg'ona viloyati pedagogik ta'lim muassasalari o'rtasida bunday tarmoq tashkil etish bo'yicha dastlabki muzokaralar boshlangan bo'lib, kelajakda respublika miqyosida koordinatsiya markazini tashkil etish taklif etilmoqda.

Uchinchi yo'nalish — bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy rivojlanish traektoriyasini individual-dinamik prinsipda loyihalash. Sinergetik yondashuv har bir talabaning o'sish yo'li o'ziga xos ekanligini ta'kidlaydi: attraktorlar va bifurkatsiya nuqtalari shaxsdan shaxsga farqlanadi. Shu sababli korporativ muhit ichida ham individual traektoriyalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqilishi zarur. Buning uchun AI-portfolio tahlili va adaptiv mentorlik protokollari eng istiqbolli vositalar sifatida ko'rilmoqda.

To'rtinchi yo'nalish — xalqaro hamkorlikni rivojlantirish. Finlyandiya (Helsinki universiteti), Janubiy Koreya (Seoul Milliy universiteti) va Singapur (NIE) kabi yetakchi pedagogik ta'lim markazlarining korporativ tayyorlash tajribasini o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish muhim istiqbolli vazifa hisoblanadi. Xalqaro tajribaning sinergetik tahlili ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli tizimlarning barchasida umumiy attraktor — o'qituvchi kasbiy muxtoriyati va jamoaviy mas'uliyat madaniyati — mavjud.

Qo'qon davlat universitetida o'tkazilgan eksperimental tadqiqot sinergetik yondashuv asosida korporativ tayyorlash modelining yuqori samaradorligini ishonchli tarzda tasdiqladi. Tajriba guruhida tarbiyaviy faoliyatga tayyorgarlik darajasining o'rtacha 38,4 foizga oshishi, ayniqsa jamoaviy dinamikani boshqarish ko'nikmasidagi 42 foizlik o'sish, ushbu modelning an'anaviy yondashuvga nisbatan sezilarli ustunligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi «Ta'lim to'g'risida»gi qonun (yangi tahriri). — Toshkent: Adolat, 2020. — 48 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 464 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. Umumiy o'rta ta'lim monitoringi: 2022-yil yakunlari. — Toshkent, 2023. — 96 b.
4. Haken G. Sinergetika: ierarxiya neustoychivostey v samoorganizuyushchikhsya sistemakh. — M.: Mir, 1985. — 424 s.

5. DuFour R., Eaker R. Professional Learning Communities at Work. — Bloomington: Solution Tree, 2004. — 340 p.

6. Hargreaves A., Fullan M. Professional Capital: Transforming Teaching in Every School. — New York: Teachers College Press, 2012. — 244 p.

7. Sahlberg P. Finnish Lessons 3.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? — New York: Teachers College Press, 2021. — 272 p.